



**ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
ΙΣΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – ΙΣΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1920**

**Προς τη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημοσίας Τάξης
και Δικαιοσύνης της Βουλής των Ελλήνων**

Παρατηρήσεις στο Σχέδιο Νόμου «Πρώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας κλπ» (Μέρος Πρώτο)

Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, σωματείο με συνεχείς, επί 100 έτη, αγώνες για την ουσιαστική ισότητα των φύλων, επαναλαμβάνει την έντονη διαμαρτυρία του για τη μη πρόσκλησή του στην ακρόαση της 13.3.2019 επί του ΣχΝ «Πρώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας κλπ» - διαμαρτυρία που εξέφρασε με τη συνημμένη από 13.3.2019 επιστολή προς τον κ. Πρόεδρο της Διαρκούς Επιτροπής. Το Μέρος Πρώτο του ΣχΝ θίγει καίρια ζητήματα σχετικά με το θεμελιώδες δικαίωμα στην ισότητα των φύλων, που είναι ήδη γερά κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα, το ενωσιακό δίκαιο και επικυρωμένες από την Ελλάδα διεθνείς συμβάσεις, χάρις σε μακροχρόνιους, σκληρούς αγώνες των γυναικών.

Καθώς είχαμε ελάχιστο χρόνο για το σχολιασμό ενός ΣχΝ που θίγει τόσο σοβαρά θέματα, με ευρείες επιπτώσεις, οι παρατηρήσεις μας αφορούν, κατ'ανάγκη, κομβικές μόνο διατάξεις του Μέρους Πρώτου.

Γενικές παρατηρήσεις

1. Οι διατάξεις του Μέρους Πρώτου θα ενταχθούν σε πλέγμα υπερνομοθετικών κανόνων (του Συντάγματος – κυρίως άρθρα 4§2 και 116§2 – του ενωσιακού δικαίου και επικυρωμένων διεθνών συμβάσεων), καθώς και νομοθετικών διατάξεων που αποτελούν συμμόρφωση προς αυτούς.
2. Όσες διατάξεις του ΣχΝ αφορούν θέματα, που καλύπτονται ήδη με νομοθεσία σύμφωνη προς τους υπερνομοθετικούς κανόνες, δεν είναι μόνο περιττές. Πολλές, και μάλιστα κομβικές, είναι και επικίνδυνες, καθαυτές και σε σχέση με τις διατάξεις που προβλέπουν πολιτικές και μηχανισμούς προώθησης της ισότητας των φύλων. Οι διατάξεις που προσκρούουν στο Σύνταγμα, το ενωσιακό δίκαιο και επικυρωμένες διεθνείς συμβάσεις, θα είναι βέβαια ανίσχυρες και ανεφάρμοστες, αλλά θα προκαλέσουν βλαπτική για την ισότητα των φύλων σύγχυση.
3. Ειδικότερα, το ΣχΝ ρυθμίζει κατά τρόπο διαφορετικό θέματα ήδη ρυθμισμένα με νόμους που μεταφέρουν Οδηγίες ισότητας των φύλων (όπως του Ν. 3896/2010 που μεταφέρει την Οδηγία 2006/54/EK), οι περισσότερες διατάξεις των οποίων αποτελούν πιστή αντιγραφή διατάξεων των Οδηγιών, κι έτσι περιορίζει την εμβέλειά τους. Επίσης, αναμειγνύει το φύλο, ως λόγο διάκρισης, με το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου που καλύπτονται από ιδιαίτερο νόμο (Ν. 4443/2016). Ο νόμος αυτός μεταφέρει τις Οδηγίες 2000/43/EK και 2000/78/EK, και γιαυτό στοχεύει στην καταπολέμηση διακρίσεων όχι λόγω φύλου, αλλά για άλλους λόγους,. Η ένταξη λόγων διάκρισης που καλύπτει ο Ν. 4443/2016 σε διατάξεις που αφορούν το φύλο δημιουργεί σύγχυση, η οποία θέτει σε κίνδυνο την επίτευξη των στόχων τόσο των κανόνων που αφορούν την ισότητα των φύλων, όσο και εκείνων του Ν. 4443/2016 και των Οδηγιών που αυτός μεταφέρει.
4. Όπως θα δούμε, οι περισσότερες διατάξεις του Μέρους Πρώτου που αφορούν θέματα καλυπτόμενα από υπερνομοθετικούς κανόνες και νόμους που τους εφαρμόζουν ικανοποιητικά, προκαλούν επικίνδυνη σύγχυση, ανασφάλεια δικαίου και οπισθοδρόμηση. Αν γίνουν νόμος, θα δυσχεράνουν την άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων και την προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, θα δημιουργήσουν δε και κίνδυνο παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Γιαυτό, πρέπει ν'αποσυρθούν.

5. Σημειώνουμε ότι διατάξεις του ΣχΝ, που αντίκεινται στο ενωσιακό δίκαιο, αντίκεινται και στο Σύνταγμα, τις διατάξεις του οποίου εξειδικεύει το ενωσιακό δίκαιο. Πάντως, υπάρχουν και ουσιαστικές διατάξεις στο ΣχΝ που εισάγουν σημαντικές βελτιώσεις στα ισχύοντα.

Α΄.- Παραδείγματα διατάξεων που δημιουργούν σύγχυση και αντίκεινται στο Σύνταγμα, το ενωσιακό δίκαιο και διεθνείς συμβάσεις

Άρθρο 1. Πεδίο εφαρμογής

6. Το άρθρο 1 προκαλεί επικίνδυνη σύγχυση. Ορίζει ότι οι διατάξεις του Μέρους Πρώτου «εφαρμόζονται [...] συμπληρωματικά προς κάθε άλλη ισχύουσα διάταξη περί ισότητας των φύλων ή ίσης μεταχείρισης». Κατά βασική όμως και γνωστή αρχή, οι νέες διατάξεις καταργούν ή τροποποιούν τις παλιές που αφορούν το ίδιο θέμα. Δεν νοείται νέες διατάξεις να ισχύουν «συμπληρωματικά», δηλαδή παράλληλα, με αντίστοιχες παλιές. Είναι δε τουλάχιστον παραδοξολογία, όλες οι διατάξεις ενός νόμου να ισχύουν «συμπληρωματικά προς κάθε άλλη ισχύουσα διάταξη» που αφορά το ίδιο θέμα.

7. Επίσης, κατά το άρθρο 1, οι διατάξεις του Μέρους Πρώτου «εφαρμόζονται στο σύνολο των έννομων σχέσεων ιδιωτικού και δημόσιου δικαίου των φυσικών προσώπων, ανεξαρτήτως φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου». Αυτό όμως αναιρείται με το άρθρο 8 του ΣχΝ (πιο κάτω, αριθ. 10). **Γενικότερη σύγχυση** δημιουργεί η ανάμιξη και του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου (πιο πάνω, αριθ. 3).

Άρθρο 2. Ορισμοί

8. Όπως είναι γνωστό, οι ορισμοί καθορίζουν τον χαρακτήρα και τη λειτουργία ενός νόμου. Γιαυτό, κάθε λέξη και κάθε παράλειψη έχουν κρίσιμες συνέπειες για όλες τις διατάξεις του ΣχΝ, περιλαμβανομένων των σχετικών με πολιτικές και μηχανισμούς προώθησης της ισότητας. Για τις περισσότερες έννοιες του άρθρου 2 υπάρχουν ήδη ορισμοί σε νόμους, που μεταφέρουν Οδηγίες ισότητας των φύλων, και αντιγράφουν τους ορισμούς των Οδηγιών (π.χ. άρθρο 2 Ν. 3896/2010 που μεταφέρει την Οδηγία 2006/54/ΕΚ). Το ΣχΝ αγνοεί την ύπαρξη τόσο των νόμων αυτών όσο και των Οδηγιών και δίνει διαφορετικούς ορισμούς για τις ίδιες έννοιες, περιορίζοντας την εμβέλειά τους. Αναμειγνύοντας και το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου, αγνοεί και τους ορισμούς του Ν. 4443/2016 που αντιγράφουν εκείνους των Οδηγιών 2000/43 και 2000/78. Έτσι, προκαλεί επικίνδυνη σύγχυση και οπισθοδρόμηση, κατά παράβαση του ενωσιακού δικαίου.

Παραδείγματα Ορισμών

9. «**Θετικά μέτρα**». Το άρθρο 2 του ΣχΝ διακρίνει μεταξύ «θετικών μέτρων» και «θετικών δράσεων» και δίνει διαφορετικό ορισμό για κάθε έννοια. Όμως, το άρθρο 116§2 Συντ και οι νόμοι που μεταφέρουν τις Οδηγίες ισότητας των φύλων αναφέρονται μόνο σε «θετικά μέτρα» (π.χ. Ν. 3896/2010, άρθρο 19), ενώ στις ίδιες τις Οδηγίες και το άρθρο 157§4 ΣυνθΛΕΕ οι όροι «θετικά μέτρα» και «θετικές δράσεις» εναλλάσσονται, ως ταυτόσημοι. Έτσι, προκαλείται επικίνδυνη σύγχυση και οπισθοδρόμηση, και συνεπώς, αντίθεση προς το Σύνταγμα και το ενωσιακό δίκαιο.

10. Το άρθρο 2 αφορά μόνο τις «πράξεις και αποφάσεις που λαμβάνονται από τη διοίκηση» ή τις «πρωτοβουλίες των αρμόδιων κρατικών ή αυτοδιοικητικών αρχών». Έτσι, αναιρείται το άρθρο 1 και το ΣχΝ περιορίζεται στο στενό δημόσιο τομέα, ενώ τα άρθρα 4§2 και 116§2 Συντ και το ενωσιακό δίκαιο καλύπτουν και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και τον ιδιωτικό τομέα. Αγνοείται δε ότι τα κρατικά όργανα οφείλουν να λαμβάνουν θετικά μέτρα, ιδίως υπέρ των γυναικών, αλλά και να ενθαρρύνουν και να στηρίζουν τη λήψη θετικών μέτρων σε όλους τους τομείς. Έτσι, προκαλείται σύγχυση και ανασφάλεια δικαίου ως προς το πεδίο των θετικών μέτρων.

11. «Άμεση – έμμεση διάκριση με βάση το φύλο». Το άρθρο 2 του ΣχΝ αγνοεί τους ορισμούς των νόμων που μεταφέρουν Οδηγίες ισότητας των φύλων, οι οποίοι αντιγράφουν τους ορισμούς των Οδηγιών (π.χ. Ν. 3896/2010, άρθρο 2). Δίνει νέους ορισμούς στις ίδιες έννοιες, παραλείποντας βασικά στοιχεία των ορισμών που ισχύουν ήδη. Έτσι, προκαλεί σύγχυση και οπισθοδρόμηση, και συνεπώς, αντίθεση προς το ενωσιακό δίκαιο. Τα προβλήματα οξύνει η προσθήκη του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου. Το άρθρο 2 προσθέτει και ορισμό της «έμφυλης διάκρισης» που είναι περιττός και επιτείνει τη σύγχυση.

Σοβαρή παράλειψη: δεν αναφέρονται ως διακρίσεις με βάση το φύλο η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση λόγω οικογενειακής κατάστασης, εγκυμοσύνης ή μητρότητας και η παρενόχληση ή σεξουαλική παρενόχληση (βλ. άρθρο 3 Ν. 3896/2010 που μεταφέρει την Οδηγία 2006/54). Ούτε γίνεται αναφορά στη γονική άδεια ως μέσου προώθησης της ουσιαστικής ισότητας των φύλων.

12. «Πολλαπλή διάκριση με βάση το φύλο». Η πολλαπλή διάκριση δεν είναι διάκριση με βάση το φύλο, αλλά με βάση το φύλο και άλλο λόγο ή άλλους λόγους. Το άρθρο 2 συγχέει το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητας φύλου με το φύλο, με τρόπο που κάνει τον ορισμό ακατανόητο.

13. «Βία στην εργασία». Κι αυτός ο ορισμός αναιρεί το άρθρο 1, περιορίζοντας την έννοια της βίας μόνο στην εργασία, και μάλιστα μόνον «εντός εργασιακού χώρου». Έτσι, περιορίζει το πεδίο της απαγόρευσης της βίας σε σχέση με τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας, που κυρώθηκε με τον Ν. 4531/2018.

14. «Παρενόχληση». Είναι ο μόνος ορισμός που ανταποκρίνεται στον ορισμό των Οδηγιών.

15. «Γενετήσια παρενόχληση». Ο ορισμός προκαλεί σύγχυση, καθώς ο όρος στις Οδηγίες και τους νόμους που τις μεταφέρουν είναι «σεξουαλική παρενόχληση». Είναι και ελλιπής: παραλείπει τη «μη λεκτική» παρενόχληση (βλ. π.χ. Ν. 3896/2010, άρθρο 2, που μεταφέρει την Οδηγία 2006/54).

Άρθρο 23. Έννομη προστασία.

16. Το άρθρο 23, που αφορά ζήτημα θεμελιώδους σημασίας για τη δικαστική προστασία των θυμάτων διάκρισης, προσθέτει περίπτ. 4 στο άρθρο 622 ΚΠολΔ. Το άρθρο 622 ΚΠολΔ, το οποίο τιτλοφορείται «Δικαιώματα επαγγελματιών σωματείων», προβλέπει σήμερα τα εξής:

«Στις [εργατικές] διαφορές, αναγνωρισμένα επαγγελματικά σωματεία εργαζομένων ή εργοδοτών, αναγνωρισμένες ενώσεις τους ή επιμελητήρια έχουν το δικαίωμα: 1) «να ασκούν υπέρ των μελών τους τα δικαιώματα που απορρέουν από συλλογική σύμβαση [...], 2) να παρέμβουν μέχρι την έκδοση αμετάκλητης απόφασης, υπέρ διαδίκου, εφόσον είναι μέλος τους ή μέλος κάποιας από τις οργανώσεις που αποτελούν την ένωση, 3) να παρέμβουν σε κάθε δίκη που αφορά την ερμηνεία ή εφαρμογή συλλογικής σύμβασης εργασίας, στην οποία μετέχουν [...], για την προστασία του συλλογικού συμφέροντος που παρουσιάζει η έκβαση της δίκης».

17. Το άρθρο 23 του ΣχΝ προσθέτει δικαίωμα των ιδίων φορέων «να παρεμβαίνουν υπέρ διαδίκου, ο οποίος ασκεί τα δικαιώματα που απορρέουν από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία για την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης των φύλων και την καταπολέμηση των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εργασία και ιδίως από τον Ν. 3896/2010, σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης και στην κατ' αναίρεση δίκη, εφόσον η διαφορά δικάζεται κατά την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών».

18. Το άρθρο 23 του ΣχΝ αγνοεί τις επιταγές των Οδηγιών ισότητας των φύλων, καθώς και τις διατάξεις των νόμων που τις μεταφέρουν. Έτσι, προκαλεί σύγχυση **βλαπτική για τη δικαστική προστασία** των θυμάτων διακρίσεων λόγω φύλου, κατά παράβαση του Συντάγματος και του ενωσιακού δικαίου. Ειδικότερα:

19. Οι Οδηγίες απαιτούν νομιμοποίηση όχι μόνο των επαγγελματικών σωματείων, αλλά και άλλων φορέων, που σκοπός τους είναι η διασφάλιση της τήρησης των διατάξεων περί ισότητας των φύλων, ώστε να κινούν κάθε δικαστική και διοικητική διαδικασία, προς ικανοποίηση των δικαιωμάτων των θυμάτων διάκρισης λόγω φύλου (βλ. π.χ. άρθρο 17§2 Οδηγίας 2006/54). Το άρθρο 22§2 Ν. 3896/2010, που μεταφέρει αυτή τη διάταξη, προβλέπει, γενικότερα, δικαίωμα των νομικών προσώπων και ενώσεων προσώπων που έχουν τον πιο πάνω σκοπό, να προσφεύγουν σε όλες τις αρμόδιες δικαστικές ή διοικητικές αρχές για λογαριασμό του θύματος ή να παρεμβαίνουν σε όλες τις διοικητικές ή δικαστικές αρχές σε διαδικασία που έχει ξεκινήσει το θύμα.

20. Το άρθρο 23 του ΣχΝ προβλέπει νομιμοποίηση μόνον των επαγγελματικών σωματείων (όπως το άρθρο 622 ΚΠολΔ), μόνον για παρέμβαση υπέρ του θύματος, και μόνον ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, όχι ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, ούτε ενώπιον διοικητικών αρχών. Επίσης, δεν προβλέπει νομιμοποίηση των φορέων για την κίνηση δικαστικών ή διοικητικών διαδικασιών υπέρ του θύματος. Έτσι, το άρθρο 23 του ΣχΝ είναι ελλιπές και δημιουργεί σύγχυση σε σχέση τόσο με τον Ν. 3896/2010, όσο και με τον ΚΠολΔ και τη λοιπή δικονομική νομοθεσία.

21. Βασικός επίσης δικονομικός κανόνας των Οδηγιών είναι ο σχετικός με το βάρος της απόδειξης, που πρέπει να εφαρμόζεται ενώπιον κάθε δικαστηρίου (πλην των ποινικών) ή διοικητικής αρχής, προς διευκόλυνση της απόδειξης διάκρισης λόγω φύλου. Οι νόμοι που μεταφέρουν τις Οδηγίες τον περιέχουν (βλ. π.χ. άρθρο 19 Οδηγίας 2006/54, άρθρο 24 Ν. 3896/2010 που το μεταφέρει). Εντούτοις, το ΣχΝ αγνοεί πλήρως αυτόν τον κανόνα.

22. Οι πιο πάνω ενωσιακοί δικονομικοί κανόνες, παρότι έχουν μεταφερθεί στην ελληνική έννομη τάξη από χρόνια, δεν εφαρμόζονται ούτε από τα δικαστήρια, ούτε από τις διοικητικές αρχές. Σοβαρός λόγος γι' αυτό είναι ότι δεν έχουν ενταχθεί στη δικονομική νομοθεσία, ούτε στη νομοθεσία περί διοικητικής διαδικασίας, και γιαυτό παραμένουν άγνωστοι. Το ΣχΝ επιχειρεί να εντάξει κάποιον από αυτούς τους κανόνες στον ΚΠολΔ, κατά τρόπο όμως ελλιπή και αδόκιμο. Έτσι, αντί να λύνει το πρόβλημα, δημιουργεί επικίνδυνη σύγχυση, που δυσχεραίνει τη δικαστική προστασία των θυμάτων διάκρισης λόγω φύλου, κατά παράβαση του ενωσιακού δικαίου.

Β΄.- Παραδείγματα ευπρόσδεκτων βελτιώσεων στις ισχύουσες διατάξεις:

Άρθρο 12. Ένταξη της διάστασης του φύλου τη σύνταξη των διοικητικών εγγράφων.

Άρθρο 14. Πειθαρχικό Δίκαιο: Καλή προσθήκη στις κυρώσεις.

Άρθρο 15. Ποσοστό υποψηφίων κατά φύλο στις βουλευτικές εκλογές: Σημαντική βελτίωση με την αύξηση του ποσοστού των υποψηφίων κάθε φύλου από 30% σε 40%, και μάλιστα επί του αριθμού των υποψηφίων κάθε συνδυασμού.

Άρθρο 19. Χορήγηση ειδικής άδειας: στις δημόσιες υπαλλήλους, υπαλλήλους ν.π.δ.δ. και δημοτικές υπαλλήλους που εφαρμόζουν μεθόδους ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Παραλείπονται όμως αθέμιτα οι απασχολούμενες στον ιδιωτικό τομέα.

*_*_*_*

Ελπίζουμε να ληφθούν υπόψη από την Εθνική Αντιπροσωπεία οι παρατηρήσεις μας, ώστε να διατηρηθεί και να ενισχυθεί το κεκτημένο της ισότητας των φύλων.

Αθήνα, 17 Μαρτίου 2019

Με τιμή,

Εκ μέρους του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Η Πρόεδρος

Ειρήνη Φερέτη